

Handläggare
Selma Musabasic
Telefon: 0850829269**Till**
Kommunstyrelsens ekonomi-
och trygghetsutskott

Planeringsförutsättningar för budget 2025-2027

Stadsledningskontorets förslag till beslut

Kommunstyrelsens ekonomi- och trygghetsutskott beslutar följande. Planeringsförutsättningar för budget 2025-2027, med redovisning av konjunkturen i Stockholm, läggs till handlingarna.

Sammanfattning

Stockholms stad har i grunden en god ekonomi. Samtidigt står den kommunala koncernen inför strukturella utmaningar. Lågkonjunkturen, med den allmänna prisuppgången och ett högre ränteläge, har stramat åt Sveriges och Stockholms ekonomi och påverkat stadens verksamheter. Kostnaderna för både drift och investeringar har ökat och kommer på sikt fortsatt ligga på en högre nivå än tidigare. Till det kommer att Stockholms befolkningstillväxt nu är lägre än den har varit på ett decennium. De äldsta i befolkningen ökar väsentligt mer än de i förvärvsaktiv ålder vilket på sikt innebär att färre kommer att behöva försörja fler.

Skatteunderlaget bedöms öka nominellt de närmaste åren, men urholkas av den allmänna prisuppgången och den reala ökningen blir därför lägre.

Åren 2024 och 2025 väntas ett utmanande ekonomiskt läge. Stockholm har stora investeringsplaner med flera projekt kopplat till stadsutveckling. Det finns även behov av reinvesteringar i befintliga anläggningar, som till exempel idrottsanläggningar och infrastruktur för vatten och avfall. Investeringsutgifterna har ökat de senaste åren vilket har ökat den kommunala koncernens skuld som i dag är den största i belopp bland Sveriges kommuner och regioner. De investeringar som genomförs i dag kommer påverka välfärdens ekonomiska utrymme till följd av ökade avskrivningar och driftskostnader, men effekten dämpas på sikt genom ökade intäkter

För Stockholms attraktivitet och långsiktiga hållbarhet krävs fortsatta satsningar, inte minst på barn och unga, tryggheten och en rättvis klimatomställning. Ett arbete som kräver prioriteringar av begränsade resurser, avseende drift och investeringar.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av finansavdelningen i samarbete med övriga avdelningar på stadsledningskontoret samt Stockholms Stadshus AB. Nämndernas och bolagsstyrelsernas planer för åren 2025-2027, med analys av utvecklingen för perioden, ligger delvis till grund för ärendet.

Ärendet

Enligt kommunallagen ska budgeten innehålla en plan för ekonomisk förvaltning för en period om tre år, där budgetåret utgör periodens första år. Stadens *Planeringsförutsättningar för budget 2025-2027* utgör en del av budgetberedningen och redovisar en plan för stadens ekonomi de kommande tre åren. Ärendet ger en samlad bild av de faktorer som bedöms få störst påverkan på ekonomi och verksamhet de kommande åren. Stadens nämnder och bolagsstyrelser har redovisat sina planer för åren 2025 till och med 2027, vilket förstärker den samlade bilden och långsiktigheten i planeringen.

Fredrik Jurdell
Stadsdirektör

Susanne Tiderman
Ekonomidirektör

Omvärldsförutsättningar

Global konjunktur och utveckling

Den globala ekonomin befinner sig i en lågkonjunktur. För Sverige är det bekymmersamt att de viktigaste handelspartnerna, som finns i euroområdet, också har en förhållandevis svag utveckling år 2024. År 2025 väntas dock euroområdet ta lite mer fart. År 2024 väntas global BNP-tillväxt ligga på cirka 2,9 procent och år 2025 på 3,0 procent, se tabell nedan.

Inflationen är på väg ner och väntas fortsätta sjunka under 2024, från en inflationstakt på över 10 procent i flera ekonomier till nära centralbankernas mål. I takt med att flera centralbanker, enligt förväntan, sänker styrräntan under andra halvåret 2024 väntas den globala tillväxten ta fart och hushållens reala inkomster öka. Det finns dock osäkerheter i och med geopolitiska spänningar som kan leda till störningar i leverantörskedjor, fluktuationer i råvarupriser och ökad osäkerhet för företag och investerare. Det är ovisst hur kriget i Ukraina och mellanöstern kommer att utvecklas, samtidigt som konflikten mellan Kina och Taiwan riskerar att förstärka andra geopolitiska spänningar, framförallt mellan USA och Kina.

BNP-tillväxt, fasta priser, procentuell förändring

Område/År	Utfall	Prognos		Scenario	
	2023	2024	2025	2026	2027
BNP i världen	3,2	2,9	3,0	3,0	2,9
BNP i Kina	5,5	4,9	4,5	4,3	4,1
BNP i USA	2,5	2,2	1,7	2,0	1,9
BNP i euroområdet	0,5	0,5	1,7	1,7	1,5

Källa: Konjunkturläget mars 2024, Konjunkturinstitutet

Sveriges konjunktur och utveckling

Svensk ekonomi är i en lågkonjunktur. År 2023 sjönk svensk BNP med 0,2 procent jämfört med 2022. Det kan jämföras med den genomsnittliga tillväxten på 2,5 procent per år mellan 1994 och 2023. Lågkonjunkturen förväntas öka arbetslösheten under 2024 som sedan börjar sjunka igen under 2025.

Den statliga konsumtionen utvecklas snabbt och den offentliga sektorns sparande försvagas under 2024. Inflationen har börjat falla tillbaka och nedgången bedöms fortsätta under 2024. Riksbanken förväntas därför sänka styrräntan successivt. Konjunkturen bedöms börja återhämtas i slutet av 2024, men det dröjer till år 2026 innan lågkonjunkturen är över. BNP beräknas växa med 0,8 procent 2024 och 2,5 procent 2025. Se tabell på nästa sida för mer information om utfall och prognos avseende dessa nyckeltal.

Utvalda nyckeltal, procent om inget annat anges

Nyckeltal/År	Utfall	Prognos		Scenario	
	2023	2024	2025	2026	2027
BNP*	-0,2	0,8	2,5	2,9	2,1
Arbetslöshet	7,7	8,3	8,2	7,9	7,4
KPIF, inflation	6,0	1,9	1,5	2,0	2,0
Styrränta**	4,0	3,0	2,25	2,25	2,25
Finansiellt sparande***	-0,5	-1,3	-0,7	0,1	0,4

Förklaring: *Procentuell förändring, **Vid årets slut, ***Procent av BNP.

Prognos, ett försök att förutsäga den mest troliga utvecklingen för ett antal variabler.

Scenario, en konsistent beskrivning av utvecklingen utifrån ett antal centrala antaganden.

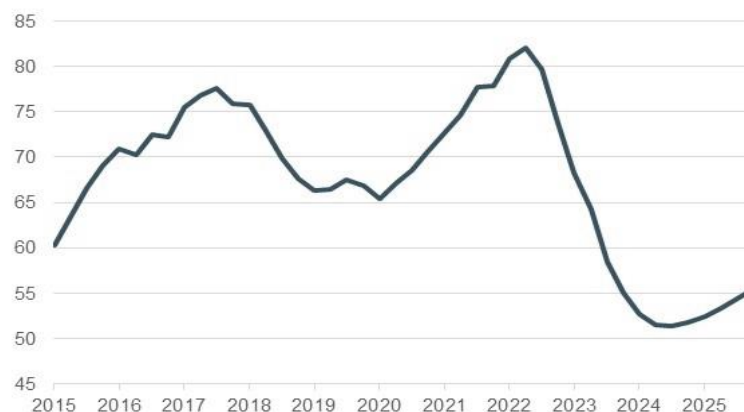
Källa: Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget mars 2024

Efterfrågan och produktion

Inflationen bedöms nå 1,2 procent vid slutet av 2024. Riksbanken väntas därför inleda en serie räntesänkningar från och med juni i år. Konjunkturinstitutet (KI) räknar med att styrräntan sänks till 3,0 procent till december 2024 och till 2,25 procent mot slutet av 2025.

Bostadsinvesteringarna i Sverige har utvecklats mycket svagt sedan mitten av 2022. Under 2023 mer än halverades byggtakten jämfört med 2022. Boverkets prognos från oktober 2023 är att antalet påbörjade bostäder i Sverige minskar från 71 000 under toppåret 2021 till cirka 27 000 år 2023 och 19 500 år 2024.

En svag prisutveckling på bostäder de senaste två åren och höga finansierings- och byggkostnader, till följd av inflationen, pressar lönsamheten. Antalet konkurser i byggbranschen var i januari 2024 dubbelt så många som det genomsnittliga antalet konkurser per månad de senaste 10–15 åren, enligt Stockholms Handelskammare. Bostadspriserna väntas dock vända uppåt under år 2024, vilket tillsammans med lägre finansieringskostnader, enligt KI:s prognoser, innebär att en återhämtning av bostadsinvesteringarna inleds det andra halvåret 2024. Nivån förblir dock låg 2025.

Fasta bruttoinvesteringar i bostäder, prognos från år 2024

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet

Konsumtionen blir en viktig drivkraft i återhämtningen. Lägre räntor och stigande reallöner gör att hushållens konsumtion växer relativt snabbt från och med slutet av 2024. Även den statliga konsumtionen växer snabbt, till följd av politiska satsningar på bland annat försvaret. Offentliga sektorns finansiella sparande var negativt 2023 och försvagas ytterligare 2024 på grund av ökad statlig konsumtion, ökade transfereringar till hushåll och en svag utveckling av skatteintäkterna. År 2026 väntas staten åter uppvisa ett positivt sparande.

Sysselsättning

Arbetsmarknaden har varit motståndskraftig trots lågkonjunkturen. Under andra halvåret 2023 började arbetslösheten stiga och KI beräknar att arbetslösheten stiger ytterligare under 2024 och toppar på 8,3 procent. Även Arbetsförmedlingen räknar med att arbetslösheten fortsätter att öka under 2024 och sedan börja minska under 2025. Arbetslösheten bedöms öka mest i södra Sverige, framför allt i storstadsregionerna där den konsumtionsberoende privata tjänstesektorn är stor.

Demografi

Under 2023 ökade Sveriges folkmängd med 30 200 invånare till drygt 10,5 miljoner invånare, enligt statistikmyndigheten SCB (SCB). Det är en halvering av folkökningen jämfört med föregående år och förklaras i huvudsak av ett lägre antal invandringar och ett högre antal utvandringar samt av färre födda barn. Inte på över 20 år har fruktsamheten per kvinna varit så låg. Även i flera andra länder i Europa minskar barnafödandet. Den åldersgrupp som ökar mest procentuellt är de äldsta i befolkningen. De senaste 20 åren har andelen över 65 år blivit allt större och fortsätter att öka mer än andelen i förvärvsaktiv ålder (20-64 år). Det innebär att allt färre kommer att behöva försörja fler.

Säkerhet och beredskap

Den 17 augusti 2023 höjdes terrorhotnivån i Sverige till en fyra på en femgradig skala. Orsaken är ett försämrat läge avseende attentatshot mot Sverige och säkerhetspolisens bedömning är att hotet kommer att bestå under en längre tid. Hotbilden är komplex och hoten kommer både från ensamagerande och grupper som kan styras från aktörer utomlands.

Den 7 mars 2024 blev Sverige medlem i Nato vilket påverkar rikets övergripande arbete med civil beredskap. Medlemskapets påverkan på kommuner behöver dock tydliggöras och analyseras ytterligare.

De kommande åren väntas omfattande lagstiftning i syfte att utveckla den civila beredskapen träda ikraft och flera pågående statliga utredningar väntas därtill presentera ytterligare förslag med

stor påverkan på och tillkommande uppgifter för kommunal verksamhet. Det gäller bland annat försörjningsberedskap, personalförsörjning och skydd av civilbefolkningen. Även den övergripande lagstiftning som styr kommunernas arbete med krisberedskap och civilt försvar görs om och väntas träda ikraft 2027. Den ekonomiska påverkan på staden beror i hög grad på hur den statliga finansieringen utformas.

Under 2023 noterades att cyberattacker var den vanligaste orsaken till rapporterade it-incidenter i samhället enligt MSB. Från EU kommer nya regleringar som ställer högre krav på informations- och cybersäkerhetsarbetet. Gemensamt för regleringarna är krav om att verksamheter ska ha processer för riskanalys, incidenthantering och kontinuitetshantering. Den nya regleringen kommer sannolikt påverka den kommunala koncernens arbete på sikt.

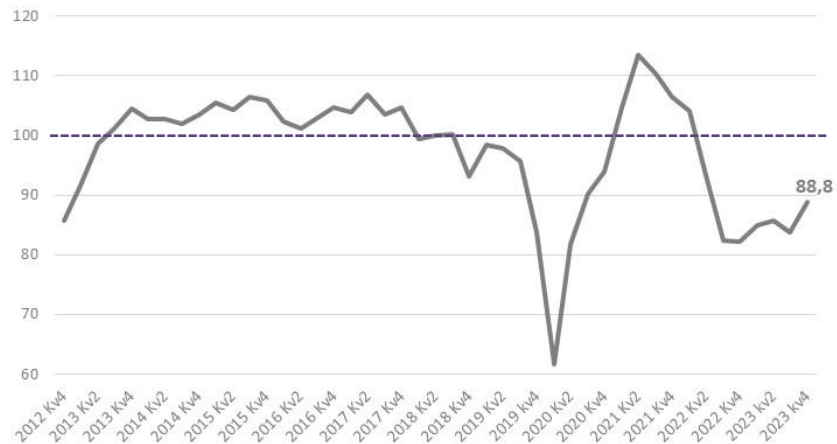
Stockholms konjunktur och utveckling

Konjunktoren i Stockholms län har legat på en låg nivå sedan tredje kvartalet 2022. Efter en längre period av minskande arbetslöshet i Stockholms stad började antalet inskrivna arbetslösa att öka under hösten 2023 och utvecklingen har fortsatt under inledningen av 2024. I nuläget är arbetslösheten i Stockholms stad på samma nivå som i riket som helhet. Bostadsbyggandet har minskat kraftigt i länet och staden, i likhet med riket, och konkurserna har ökat. Samtidigt har befolkningsökningen i Stockholms stad varit svagare de senaste åren, jämfört med den starka utvecklingen decenniet före pandemin.

Efterfrågan och produktion

I slutet av 2023 bedömde hushåll och företag i Stockholms län det ekonomiska läget som mycket sämre än ett historiskt normalläge, enligt Handelskammarens Stockholmsbarometer. Av diagrammet nedan framkommer att barometern ökade väsentligt under slutet av 2023 till 88,8, men låg fortfarande under normalläget. Senast den ökade så kraftigt var under andra kvartalet 2021. Både hushåll och företag inom alla sektorer, med undantag för tillverkningsindustrin, bidrog till det förbättrade stämmningsläget. Starkast gick det för handeln följt av hushållen.

Stockholmsbarometern, kvartal 4, 2012 till och med kvartal 4, 2023

Förklaring: Barometerindikator, baseras på hushåll och företag i Stockholms län, visar hur hushåll och företag bedömer det ekonomiska läget. Värdet runt 100 betyder att konjunkturläget är normalt, 90–98,9 är svagare än normalt och under 90 mycket svagare än normalt

Källa: Handelskammaren i Stockholm

Bostadsbyggandet sjönk kraftigt under 2023 i huvudstadsregionen, d v s i Stockholms län och Uppsala län. Antalet påbörjade bostäder sjönk med över 60 procent de tre första kvartalen 2023, jämfört med motsvarande period föregående år, enligt Stockholms Handelskammare. Antalet konkurser i byggbranschen uppgick till 101 stycken i januari 2024, mot normala 40–50 per månad. I Stockholms stad byggstartade 2 892 bostäder år 2023, vilket är 40 procent färre jämfört med år 2022 (4 833 bostäder).

Sysselsättning

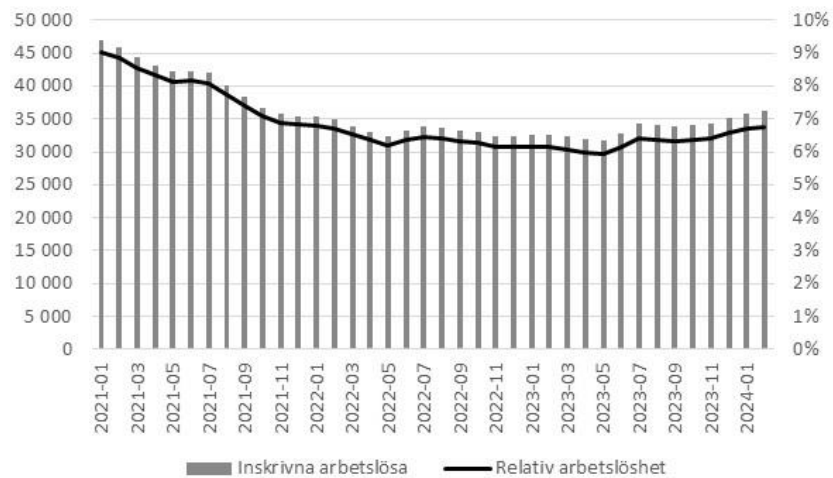
Antalet inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen i Stockholms stad har ökat med 11 procent i februari 2024 jämfört med samma period 2023. Det är en ökning med 3 500 personer.

Den relativa arbetslösheten¹ var 6,8 procent i staden i februari 2024, vilket kan jämföras med 6,2 procent i februari 2023.

Ungdomar tenderar att påverkas tidigt vid konjunkturförändringar och nu syns en ökning av antalet inskrivna arbetslösa ungdomar (18-24 år). I slutet av februari var 3 082 ungdomar inskrivna som arbetslösa i Stockholms stad, vilket motsvarar en relativ ungdomsarbetslöshet på 7,0 procent. Motsvarande andel i riket var 7,9 procent. Ungdomsarbetslösheten är högre bland män än kvinnor. I februari 2024 var arbetslösheten 8,8 procent bland unga män och 5,2 procent bland unga kvinnor.

¹ Relativ arbetslöshet definieras som andelen (%) arbetslösa av antalet personer i arbetskraften.

Antal inskrivna arbetslösa samt relativ arbetslöshet i Stockholms stad, till och med februari 2024

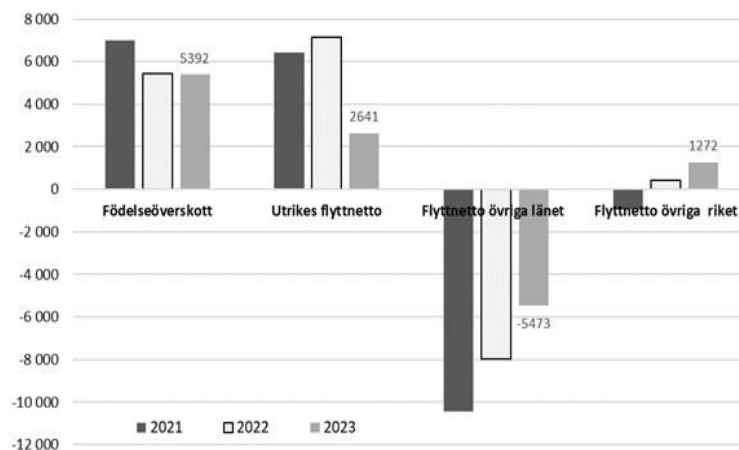
Källa: Arbetsförmedlingen

Demografisk utveckling

Befolkningen i staden fortsätter att öka, om än på en lägre nivå än tidigare decenniums starka befolkningstillväxt.² Stockholms stad hade vid årsskiftet en folkmängd på 988 943 invånare och ökningen uppgick till 4 195 personer år 2023 (5 978 år 2022), i huvudsak till följd av antalet födda barn och inflyttade från utlandet. Fruktsamheten, som uppgick till 1,35 barn per kvinna år 2023, har haft en nedåtgående trend sedan 2012 (1,92 per kvinna). Fram till år 2033 väntas, enligt den preliminära befolkningsprognosen från Sweco i april 2024, en ökning av befolkningen på i genomsnitt 0,8 procent per år och Stockholms stad beräknas nå en miljon invånare år 2025.

I diagrammet nedan visas Stockholms stads befolkningstillväxt och flyttnetto de senaste tre åren.

Befolkningstillväxtens komponenter 2021-2023

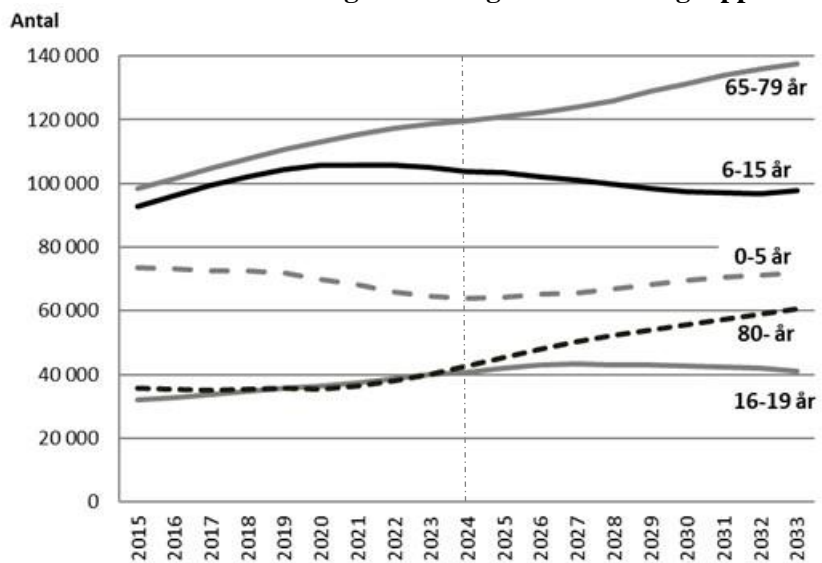
Källa SCB

² Till grund för avsnittet ligger Stockholms stads preliminära befolkningsprognos, mars 2024. Den slutgiltiga prognosen för staden presenteras i slutet av maj.

I Stockholms stad, liksom i riket, är det de äldsta i befolkningen som är den grupp som ökar mest. Fram till år 2033 beräknas antalet personer över 80 år att öka med 42 procent jämfört med år 2024. Antalet invånare i den förvärvsaktiva delen av befolkningen (20-64 år) väntas öka svagt med endast 5,7 procent till år 2033 vilket motsvarar i genomsnitt cirka 0,6 procent årligen.

I diagrammet nedan visas faktisk befolkningsökning, i olika åldersgrupper, åren 2015 till 2023 samt prognos åren 2024 till 2033.

Stockholms stads befolkningsutveckling i valda åldersgrupper

Förklaring: Faktiskt befolkning till och med år 2023, därefter prognos.

Källa: Sweco, preliminär prognos april 2024

Tabellen nedan visar prognos för olika åldersgrupper mer detaljerat åren 2024-2027.

Stockholms stads befolkningsprognos 2024-2027 samt år 2033

Ålder	2024	2025	2026	2027	2033*
0 år	11 333	12 178	12 620	12 786	13 478
Förändring (%)	0,4 %	7,5 %	3,6 %	1,3 %	18,9 %
1-5 år	52 492	52 179	52 525	52 724	58 345
Förändring (%)	-1,3 %	-0,6 %	0,7 %	0,4 %	11,2 %
6-15 år	103 622	103 226	101 942	101 150	97 133
Förändring (%)	-1,3 %	-0,8 %	-1,4 %	-1,3 %	-6,3 %
16-19 år	40 814	42 133	43 068	43 232	41 707
Förändring (%)	2,2 %	3,2 %	2,2 %	0,4 %	2,2 %
20-64 år	623 671	630 809	635 686	638 576	659 519
Förändring (%)	0,5 %	1,1 %	0,8 %	0,5 %	5,7 %
65-79 år	119 762	121 013	122 323	123 868	137 402
Förändring (%)	0,9 %	1,0 %	1,1 %	1,3 %	14,7 %
80 – år	42 716	45 395	47 874	50 210	60 449
Förändring (%)	6,7 %	6,3 %	5,5 %	4,9 %	41,5 %
Hela befolkningen	994 409	1 006 933	1 016 037	1 022 547	1 068 033
Förändring (%)	0,6 %	1,3 %	0,9 %	0,6 %	7,4 %

Förklaring: *År 2033, procentuell förändring visar förändringen i jämförelse med år 2024. Procentuell förändring övriga år görs i jämförelse med föregående år.

Källa: Sweco

Planeringsförutsättningar för den kommunala koncernen Stockholms stad

Stockholms stad har i grunden en bra ekonomi, men samtidigt saknas inte utmaningar. Åtgärder för att anpassa verksamheten för en långsiktigt uthållig ekonomi är därför nödvändiga för att klara framtida verksamhetsutmaningar och investeringsbehov.

Den höga inflationen med ett förändrat ränteläge och lågkonjunkturen, som bedöms vara över först 2026, har minskat den kommunala koncernens reala köpkraft. Samtidigt har kostnaderna och investeringsbehoven för att möta välfärdsuppdraget och klimatomställningen ökat. Det nominella skatteunderlaget väntas öka de närmaste åren, men trots det bedöms köpkraften urholkas till följd av den allmänna prisuppgången. Därtill har stadens avgifter till det kommunala utjämningsystemet fortsatt att öka.

Den kommunala koncernens kapitalkostnader har ökat kraftigt de senaste åren och förväntas ligga på en högre nivå kommande år, vilket påverkar de investerade verksamheterna direkt. Indirekt påverkas även driftverksamheten, inte minst genom ökade hyreskostnader. Även stadens invånare påverkas genom bland annat höjda hyror och avgifter.

Demografiska förändringar med en minskad andel i förvärvsaktiv ålder förväntas ge ökade kostnader, framförallt inom äldreomsorgen. Även förskolan och skolan påverkas av demografiska förändringar, vilket ställer höga krav på lokalplanering och flexibilitet i verksamheten. Befolkningsförändringarna genererar också investeringsbehov samtidigt som det finns reinvesteringsbehov i befintliga anläggningar.

De ekonomiska resurserna är begränsade och prioriteringar kommer att vara nödvändiga, inte minst kopplat till investeringar och finansieringen av dessa.

Skatteunderlagsutveckling

Stadens finansiering bygger till övervägande del på skatteintäkter som är beroende av såväl stadens som rikets skatteunderlag och på det kommunala utjämningsystemet. Under 2024 förväntas skatteunderlaget endast öka med 2,9 procent. Det beror i huvudsak på en inbromsning av antalet arbetade timmar.

Under 2025 väntas en konjunkturuppgång och stärkt sysselsättning, vilket leder till att det nominella skatteunderlaget ökar i linje med det historiska genomsnittet. Trots den nominella tillväxten i

skatteunderlaget beräknar SKR att kommunsektorns köpkraft urholkas. Det förklaras av den allmänna prisuppgången (priser och löner samt pensionskostnader i kommunsektorn). År 2024 faller köpkraften och det reala skatteunderlaget är negativt, för att sedan vända uppåt igen år 2025.

Tabellen nedan visar prognosen för hur skatteunderlaget utvecklas nominellt och realt mellan år 2023 och 2027.

Stockholms stads skatteunderlagsutveckling

	2023	2024	2025	2026	2027
Nominellt skatteunderlag	5,1	2,9	4,8	4,1	4,0
Prisökning	6,4	4,4	-0,1	1,8	3,4
Realt skatteunderlag	-1,4	-1,3	4,9	2,6	0,6

Förklaring: Procentuell förändring görs i jämförelse med föregående år.

Källa: Skatteverket och SKR

Skatteintäkterna för Stockholms stad beräknas bli 210,8 mnkr lägre än budget år 2024 och åren 2025-2027 prognostiseras ett försämrat skatteunderlag i jämförelse med plan i budget 2024, vilket framkommer av tabellen nedan.

Prognos för skatter och utjämning för Stockholms stad

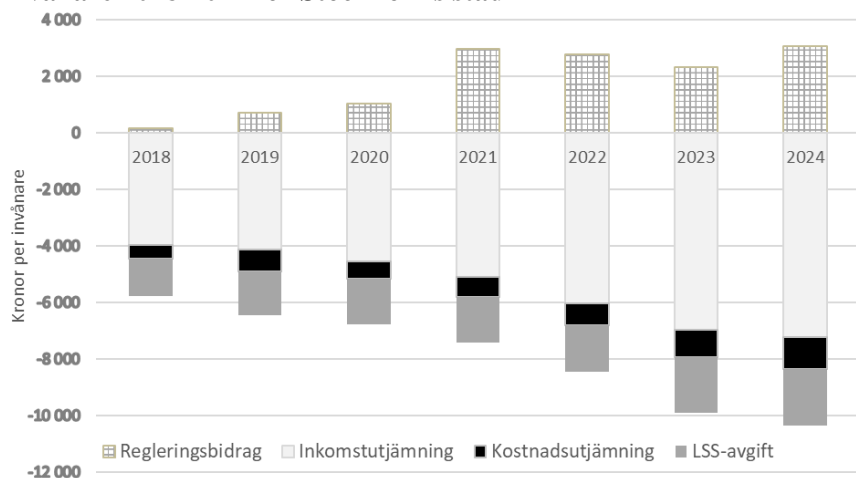
	Budget 2024	Prognos 2024	Prognos 2025	Prognos 2026	Prognos 2027
Skatter	63 537,7	63 016,9	66 038,7	68 764,4	71 523,2
Slutavräkning		-65,9			
Begravningsavgift	229,7	227,8	238,7	248,6	258,6
Inkomstutjämning	-7 401,6	-7 156,6	-7 499,9	-7 809,8	-8 123,5
Kostnadsutjämning	-1 089,3	-1 128,9	-1 240,9	-1 243,8	-1 246,5
Regleringspost	2 845,2	3 025,6	2 369,5	2 075,8	1 728,8
Fastighetsavgift	1 378,6	1 385,8	1 438,9	1 438,9	1 438,9
LSS-utjämning	-1 939,5	-1 954,6	-2 066,3	-2 071,1	-2 075,8
Summa skatteintäkter	57 560,8	57 350,0	59 278,8	61 403,0	63 503,6
Differens jmf med budget/plan procent		-3,7 %	-7,2 %	-11,5 %	
Differens jmf med budget/plan mnkr		-210,8	-430,1	-713,1	
Nettoökning, Summa skatteintäkter mot föregående år			3,4 %	3,6 %	3,4 %

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), april 2024

Stockholms stads utgifter till det kommunala utjämningsystemet

Det kommunala utjämningsystemet ska skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och regioner så att de kan tillhandahålla service oberoende av skattekraft och kostnader som inte går att påverka. Systemet ska utjämna för strukturella skillnader mellan regioner och kommuner i inkomster och kostnader samt för kommunernas LSS-kostnader (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade). Regleringsbidraget ingår också i systemet och är statens sätt att reglera sitt generella bidrag till kommunerna. Detta bidrag är lika stort per invånare i alla kommuner och uppgår till 3 055 kr år 2024 vilket för Stockholms stad blir totalt 3,0 mdkr. År 2024 betalar Stockholms stad en avgift till inkomst- och kostnadsutjämnningen om 8,3 mdkr eller 8 367 kronor per invånare. Därtill kommer avgiften till LSS-utjämnningen som uppgår till 2,0 mdkr eller 1 974 kr per invånare. Utvecklingen över tid per invånare framgår av diagrammet nedan.

Kommunalekonomisk utjämning inklusive LSS, avgift/bidrag per invånare 2018-2024 för Stockholms stad

Källa: Sveriges kommuner och regioner (SKR)

Sedan 2018 har stadens avgift till både inkomst- och kostnadsutjämnningen i det närmaste fördubblats. Regleringsbidraget ökade under pandemiåren då staten ökade sitt anslag till kommunerna under dessa år till följd av bland annat uteblivna skatteintäkter. Stadens avgift till LSS-utjämnningen har ökat med 48 procent sedan år 2018.

En parlamentarisk utredning ser för närvarande över samtliga delar av utjämningsystemet, inklusive LSS-utjämnningen. Utredningen, som ska vara klar i juli 2024, ska även överväga om det finns riktade statsbidrag som kan inordnas i det generella statsbidraget.

Vårpropositionen

Den 15 april presenterade regeringen den ekonomiska vårpropositionen med riktlinjer för den ekonomiska politiken och vårändringsbudgeten för 2024. Regeringen anför att den ekonomiska politiken kommer fortsätta att inriktas på att hålla inflationen nere, men att det även finns utrymme för reformer för en högre tillväxt samt att välfärden ska värnas och arbetslinjen drivas. Anledningen till skiftet i den ekonomiska politiken är att inflationen har börjat sjunka och att bedömningen görs att räntesänkningar är att vänta under 2024.

I vårändringsbudgeten föreslår regeringen satsningar om sammanlagt 17 mdkr för år 2024. Nedan sammanfattas satsningar med mer direkt inverkan på kommunerna 2024, vilka kan få påverkan även på 2025 och planåren 2026-2027.

- Kommunerna tillförs 500 mdkr till skolan för att upprätthålla kvaliteten i undervisningen. Hur stor del som tilldelas Stockholms stad är inte klart än.
- Tilläggsbidraget till barnfamiljer som har bostadsbidrag förlängs året ut. Den höjning av nivån som gjordes under 2023 kvarstår vilket innebär att tilläggsbidraget som mest kan uppgå till 2 100 kronor per månad.
- Arbetsförmedlingen tillförs 150 mdkr för 2024 att fördela till kommuner med hög arbetslöshet, vilket beräknas möjliggöra cirka 15 000 sommarjobb för ungdomar. Hur stor del som tilldelas Stockholms stad är inte klart än.
- Yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning tillförs 167 mdkr för 2024, motsvarande 2 000 fler helårsplatser. För Stockholms stad får statsbidraget inte någon direkt inverkan då staden inte har möjlighet att söka finansiering för ytterligare platser utifrån nuvarande regelverk.
- Klimatinvesteringsstödet, Klimatklivet, förstärks med 100 mdkr, vilket kan stärka stadens möjlighet till elektrifiering av transportsektorn samt genomförande av större komplexa projekt.

Pensionskostnader

Stadens pensionskostnader har under år 2023 och 2024 varit höga. Dels på grund av höjda avgifter/premier i det nya pensionsavtalet, dels på grund av den kraftiga ökningen av prisbasbeloppet som ligger till grund för värdesäkring av pensionerna.

Stadsledningskontorets bedömning av pensionskostnaderna kommande år baseras på beräkningar från KPA. KPAs beräkningar för pensionskostnader år 2025 visar att kostnaderna kommer att

minska med cirka 1,3 mdkr jämfört med år 2024 (5,9 mdkr). Stadsledningskontorets prognos är att pensionskostnaderna totalt för staden landar på cirka 4,6 mdkr för år 2025. Osäkerheten i prognosen är stor då den bygger på att den höga inflationen lägger sig och ökningen i prisbasbelopp blir mer blygsam. Skulle inflationsnivå hålla sig kvar även år 2025 kommer kostnaderna att vara betydligt högre. KPAs beräkningar för pensionskostnaderna år 2026-2027 hamnar på cirka 3,5-4,0 mdkr per år och kostnader bedöms då stabilisera sig för staden.

Verksamhetens behov och utveckling

Under kommande år beräknas ökningen av antalet i förvärvsaktiv ålder inte att räcka till för att täcka ökade personalbehov i offentlig sektor. För Stockholms stad förväntas personalbehovet öka med fem procent de kommande tio åren. Kraftigast ökning förväntas inom äldreomsorgen, men i princip alla välfärdsområden påverkas på olika sätt av de demografiska utvecklingen. På sikt kommer staden, i allt högre grad, behöva erbjuda grundutbildning när arbetskraftens kompetens inte motsvarar den som de lediga jobben kräver.

Rådande konjunktur med ökad arbetslöshet, allmän prisuppgång och högre räntenivåer har inverkan på behovet av välfärd och stadens kostnader. Ett ökat behov av ekonomiskt bistånd syns nu, efter en längre tids minskning. Hyreskostnaderna har ökat, vilket påverkar alla stadens verksamheter, inte minst skolan, och understryker behovet av planering och prioritering.

Den kommunala koncernen har samtidigt stora investeringsbehov, vilka genomförs utifrån kommunfullmäktiges målsättning om bland annat fortsatt minskande utsläpp, klimatanpassning samt en trygg och sammanhållen stad. Det är dock förenat med utmaningar att genomföra planerna under rådande konjunktur med kraftigt ökande bygg- och entreprenadkostnader samt högre räntenivåer. Investeringarna har ökat på senare år och ger ett mervärde men innebär på kort sikt också ett minskat ekonomiskt utrymme för verksamheterna.

Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning blir en allt större utmaning för Stockholms stad som arbetsgivare.³ Under kommande år beräknas ökningen av antalet i förvärvsaktiv ålder inte att räcka till för att täcka de ökade personalbehov som finns i offentlig sektor och i näringslivet. För Stockholms stad är behovet särskilt fokuserat till äldreomsorgen

³ Till grund för avsnittet ligger Stockholms stads prognos de kommande tio åren, 2024-2033, för personal- och rekryteringsbehov i den egna verksamheten samt för personalbehovet i de verksamheter som staden finansierar (dnr. KS 2024/322).

samt till förskola och skola där det råder brist på vissa lärarkategorier samt yrkesutbildade på gymnasienivå som till exempel barnskötare, undersköterskor och stödassistenter. Det innebär att staden som arbetsgivare behöver ta ansvar för att erbjuda grundutbildning.

Nyexaminerade behöver i många fall en allt mer omfattande introduktion och även handledning. Kompetenskrav förändras över tid, närmast inom LSS med införande av titlarna stödpedagog, stödassistent och stödbiträde samt äldreomsorg där poängkraven förändrats för vårdbiträden och undersköterska är en skyddad yrkestitel. Digitaliseringen medför både att kunskapskrav och arbetssätt förändras vilket medför behov av kompetensutveckling för redan anställda, en förmåga till omställning och att hantera förändring. För att fungera väl i sin medarbetarroll, oavsett verksamhet, krävs även god språklig förmåga, ett område staden fortlöpande behöver genomföra utvecklingsinsatser inom som ett led i att säkerställa kompetensförsörjning och en god verksamhet.

Det finns stora matchningsproblem på arbetsmarknaden i Stockholm där den lediga arbetskraftens kompetens inte motsvarar den som de lediga jobben kräver. Konkurrens om arbetskraften ställer krav på nytänkande och proaktivitet, både vad gäller att utveckla och behålla medarbetare, utveckla arbetssätt och digitala lösningar samt att attrahera nya medarbetare och kompetenser.

Personalbehov i stadens verksamheter

Totalt förväntas personalbehovet i staden öka med 5 procent de kommande tio åren. Behoven varierar kraftigt mellan verksamheterna.

Inom äldreomsorgen väntas den största ökningen. Personalbehovet beräknas öka med 33 procent inom hemtjänst och med 27 procent inom vård- och omsorgsboende. Förskoleverksamheten prognostiseras öka med 8 procent fram till år 2033, även om behoven minskar de närmaste åren. Verksamhetsområdet fritid och kultur väntas öka med 6 procent under prognosperioden. Inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning och individ- och familjeomsorg väntas personalbehovet öka med 5 respektive 2 procent. För grundskolan och den anpassade grundskolan väntas personalbehovet, räknat i individer under prognosperioden minska med 8 procent och personalbehovet inom fritidshem väntas minska med 7 procent.

Rekryteringsbehov till verksamhet i stadens regi

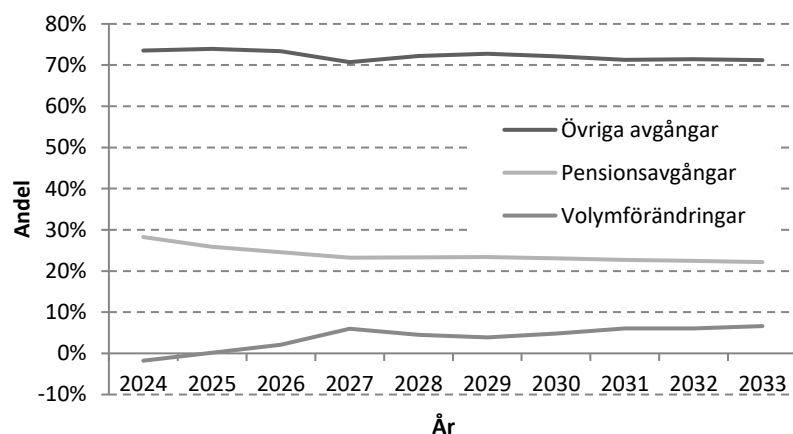
Rekryteringsbehovet beror dels på befolkningsutvecklingen, dels på den befintliga personalens rörlighet samt på eventuella effektiviseringar och kompetensförändringar i verksamheten.

Ytterligare en faktor som påverkar rekryteringsbehovet, främst i äldreomsorgen, är målet om att alla tillsvidareanställda som arbetar deltid ska erbjudas heltid.

Rekryteringsbehovet till stadens egen verksamhet beräknas uppgå till omkring 5 000 individer per år i början av prognosperioden (2023 - 2033) och väntas sedan öka till cirka 5 400 individer i slutet av perioden.

Som framgår av figuren nedan beror i snitt 72 procent av det årliga rekryteringsbehovet på att medarbetare lämnar staden på egen begäran (övriga avgångar i diagrammet). En relativt liten andel, mellan 2 och 7 procent, av det årliga rekryteringsbehovet kan förklaras av volymförändringar i stadens verksamheter. Det pekar på vikten av proaktivt arbete för att behålla och utveckla redan anställda för att minska rekryteringsbehoven.

Orsaker till rekryteringsbehov staden totalt, andel

Lokalförsörjning

Omvärldsläget med inflation och höjd ränta bidrar till att stadens hyreskostnader ökar. Den demografiska utvecklingen inverkar också på planeringen av stadens behov av lokaler. Stadens hyreskostnadsutveckling påverkas av de investeringsutgifter som genereras av planerade lokalförändringar, till exempel nybyggnation och lokalanpassning.

Hyreskostnaden, med en kostnadsutveckling om 2 procent, kan komma att öka från cirka 5,5 mdkr år 2024 till drygt 7,3 mdkr år 2034⁴. Då ingår inte äldreboenden i denna kostnadsberäkning utan majoriteten av lokalerna utgörs av pedagogiska lokaler.

⁴ Motsvarar ca 400 miljoner i dagens penningvärde, vilket är ökningen enligt nämndernas lokalförsörjningsplaner (volymförändring).

Kostnaderna för äldreboenden sammanställs inom ramen för äldreboendeplanen. Årshyran för stadens vård- och omsorgsboenden samt servicehus uppgår enligt det lokaladministrativa systemstödet (LOIS) till cirka 600 mnkr år 2024. Utifrån behov kan dock konstateras att utbyggnad samt renovering av befintliga äldreboenden kommer innebära såväl ökade hyreskostnader för nämnderna som verksamhetspåverkan. En sammanhållen process för planering inom den kommunala koncernen är därför fortsatt viktigt.

Fram till 2034 bedöms hyreskostnaden per förskoleplats öka liksom hyreskostnaderna inom bostäder för sociala ändamål. Inom äldreomsorgen har staden inte tidigare haft en underhållsvolym i dagens planerade omfattning samtidigt som platsbehovet bedöms öka. Utbyggnaden av bostäder för särskild service⁵ förväntas också öka inom nästintill samtliga boendekategorier.

Trygghets- och säkerhetsarbete

Under 2024 har det säkerhetspolitiska läget försämrats i riket och gängkriminaliteten med dödligt våld ligger fortsatt på en hög nivå. Situationen ställer höga krav på den kommunala koncernen och Stockholm behöver som landets huvudstad fortsatt i hög takt utveckla förmågan att agera förebyggande och prioritera arbetet med en samordnad och hög krishanteringsförmåga.

Återuppbyggnaden av ett modernt totalförsvaret kräver beredskapssatsningar både i närtid och på sikt, exempelvis i form av övning, ledningsplatser, beredskapslager, reservkraft, utvecklat säkerhetsskydd samt kompetensförstärkningar.

Arbetet med att öka tryggheten är långsiktigt och behöver fortsätta genom förebyggande och sociala insatser samt genom investeringar i offentlig miljö och stadsutveckling. Arbetet med att motverka gängkriminalitet och dödligt våld behöver fortsätta bedrivas på bred front. Stadens arbete mot våldsbejakande extremism är tydligt kopplat till ordinarie brottsförebyggande processer vilket kan ge synergier.

De senaste åren har antalet cyberattacker ökat i samhället och stadens cybersäkerhetsarbete behöver fortsätta. Den kommunala koncernens arbete med att införa ett systematiskt informations-säkerhetsarbete behöver fortsätta att prioriteras för att staden ska kunna hantera risker och skydda verksamhetsviktig information.

⁵ Beviljas enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Varu- och tjänsteförsörjning

Den kommunala koncernen Stockholms stad köper in varor, tjänster och byggtreprenader för ungefär 43 miljarder kronor och annonserar ungefär 500 olika upphandlingar varje år. Inköp förväntas ta en allt större roll i arbetet med att minska verksamheternas miljö- och klimatbelastning och kan genom att involveras tidigare vid genomförande av större investeringsprojekt åstadkomma mer kostnadseffektiva inköp.

För att motverka välfärdsbrottlighet och säkerställa att staden får det som efterfrågas och betalar för, behöver arbetet med att stärka en aktiv och kontinuerlig avtalsuppföljning och kontroll av stadens leverantörer fortsätta.

Ekonomiskt bistånd

Biståndstagandet har minskat i Stockholm stad över en längre tid, men trenden bröts under det fjärde kvartalet 2023 då en lätt uppgång noterades. Bedömningen inför 2024 är att trendbrottet fortsätter och att antalet biståndshushåll ökar. Antalet biståndshushåll bedöms uppgå till 7 272 i genomsnitt per månad år 2024 och till 7 405 i genomsnitt per månad år 2025. Den långsiktiga trenden om ökad genomsnittlig biståndstid har börjat mattas av.

Stadens framtida kostnadsutveckling inom ekonomiskt bistånd beror framförallt på arbetsmarknadsläget, stadens arbete med arbetsmarknadsinsatser, uppräknning av riksnormen samt hur snabbt stadens nyanlända kan etablera sig på arbetsmarknaden och bli självförsörjande. Stadens arbete med samhällsvägledning och tidiga arbetsmarknadsinsatser bedöms vara insatser som kan öka förutsättningarna för god arbetsmarknadsetablering för nyanlända.

Mottagande av nyanlända och skyddsbehövande från Ukraina

Regeringen har beslutat att totalt 2 800 nyanlända ska omfattas av anvisningar enligt bosättningslagen under 2024. Av dessa planeras 216 personer att anvisas till Stockholms stad, men hur många av dem som beräknas vara kvotflyktingar har Migrationsverket inte uppgivit.

För de som beviljats uppehållstillstånd enligt EU:s massflyktsdirektiv gäller tillståndet till den 4 mars 2025. Justitiedepartementet arbetar för närvarande med regelförändringar som syftar till att ge bättre möjligheter för personer som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd att etablera sig på arbetsmarknaden och uppnå bättre levnadsvillkor. Föreslagna förändringar innebär även begränsningar till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken. En risk är att etableringsersättningen,

särskilt för barnfamiljer, inte räcker för uppehälle och hyra och att behovet av försörjningsstöd istället ökar.

Pedagogiska verksamheter

De demografiska förändringarna ställer höga krav på den pedagogiska verksamhetens flexibilitet. Antalet barn i förskoleålder (1-5 år) förväntas öka med ungefär 6 300 under prognosperioden, från ungefär 52 500 barn 2024 till 58 800 barn 2034, vilket motsvarar en ökning om 12,0 procent. Antalet barn förväntas fortsätta minska fram till år 2026 för att sedan öka igen. År 2028 förväntas barnantalet passera nivåer som fanns år 2023.

Antalet barn och unga i grundskoleålder (6-15 år) förväntas minska med ungefär 5 700 under prognosperioden, från 103 600 år 2024 till 97 900 år 2034, vilket motsvarar en minskning om 5,5 procent. Minskningen förväntas vara störst under perioden 2026-2030 med en årlig minskning om ungefär 1 200 per år. Minskningen förväntas avta i slutet av perioden. Från 2033 förväntas antalet barn och unga i grundskoleåldern att öka.

Antalet unga i gymnasieålder (16-19 år) förväntas öka med ungefär 200 under prognosperioden, från 40 800 år 2024 till 41 000 år 2034, vilket motsvarar en ökning om 0,5 procent. Ökningen är störst till och med år 2026 med en genomsnittlig ökning om 1 100 unga per år, för att sedan vända till en minskning om i genomsnitt 200 elever per år under perioden 2028-2032. Förändringen av antal unga i gymnasieålder ställer krav på en utökad samplanering inom den gemensamma gymnasiregionen, där staden måste verka för att alla kommuner inom samverkansområdet tar sitt ansvar att säkerställa skollokalkapaciteten i den egna kommunen.

Det utökade statsbidraget i förskolan för maxtaxan och kvalitetshöjande åtgärder med anslag för tillfälliga stödinsatser, upphör enligt plan 2025. Bidraget beräknas minska med totalt 800 mnkr till 2025, varav 500 mnkr minskas till följd av indexering av inkomstskatten för maxtaxan. För stadens del innebär minskningen av statsbidraget ett ökat krav på anpassning av och prioriteringar i verksamheten med fokus på bibehållen kvalitet.

Äldreomsorg

År 2024 förväntas de som är 65 år eller äldre utgöra cirka 16 procent av Stockholms stads befolkning. Åldersgruppen över 80 år ökar snabbast, från cirka 40 000 till närmare 80 000 år 2045. De allra äldsta, över 90 år, beräknas öka från cirka 7 500 till 17 500 personer år 2045.

Trots ökningen av antalet äldre i befolkningen har biståndsbedömd äldreomsorg minskat under ett antal år, något som inte nödvändigtvis speglar utvecklingen av behov utan kan bero på förändrad benägenhet att söka äldreomsorg, till exempel minskade konsumtionen av både vård- och omsorgsboenden och hemtjänst under pandemin. En minskning kan även bero på förändrade attityder hos äldre, ökad kännedom om tillgänglig hjälp och förändringar i biståndsbedömningar. Teknologiska och medicinska framsteg kan minska behovet av omsorg genom att skapa bättre förutsättningar till god hälsa och stärkt självständighet.

Kompetensförsörjningen är en av äldreomsorgens stora utmaningar på sikt, till följd av demografiska förändringar. När allt fler äldre ska vårdas i det egna hemmet kommer hemtjänsten att behöva fler medarbetare samt medarbetare med hög och bred kompetens.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Allt fler personer med funktionsnedsättning blir äldre och åldersrelaterade sjukdomar hos målgruppen bidrar till ett ökat behov av LSS-hälsans hälso- och sjukvårdsåtgärder. Antalet vuxenboende, daglig verksamhet, korttidstillsyn, barnboende och korttidsvistelse ökade under 2023, totalt med i snitt 4,3 procent, från 5 883 till 6 137.

Vuxenboende och daglig verksamhet har ökat stadigt de senaste tio åren. Daglig verksamhet har ökat med cirka 39 procent och vuxenboende med 33 procent under samma period. En förklaring till den stora ökningen, utöver stadens befolkningsökning, är att neuropsykiatriska diagnoser har ökat kraftigt de senaste tio åren. Barnboende har minskat i antal från 99 år 2014 till 78 år 2023. Korttidsvistelse minskade mellan åren 2022 och 2023, vilket kan antas bero på efterverkningar av pandemin. Mellan 2022 och 2023 ökade antalet platser igen. Korttidstillsyn började mätas som prestation först 2017 och har sedan dess ökat med cirka 18,8 procent.

Investeringar

Den kommunala koncernen genomför samhällsfrämjande investeringar. Hur stora dessa investeringar ska vara baseras på bedömda behov på kort och lång sikt, med syfte att Stockholm ska fortsätta vara en attraktiv stad att leva och verka i. Utmaningen för staden är balansen mellan investeringsnivå, resultatnivå och likviditet.

Befintlig investeringsplan, enligt budget 2024, omfattar totalt:

Mnkr	2023	2024	2025	2026	2027	2028
INVESTERINGSPLAN, bruttoutgifter för stadens nämnder	-8 360	-11 541	-9 938	-9 447	-7 684	-7 202
TOTAL INVESTERINGSPLAN, bruttoutgifter för bolag i koncernen Stockholms Stadshus AB samt stadens nämnder.	-22 107	-25 252	-24 274	-24 739	-22 818	-21 992

Nämndernas investeringsutgifter har ökat de senaste åren och flera stora stadsutvecklingsprojekt, infrastrukturprojekt och idrottsanläggningar är nu i genomförandeskede samtidigt. Även inom bolagskoncernen, som står för cirka två tredjedelar av investeringsutgifterna, pågår flera stora projekt. Stockholms två största investeringsprojekt är Slussen som genomförs av Exploateringsnämnden respektive Stockholms Framtida Avloppsrening som genomförs av Stockholm Vatten och Avfall AB. Hur dessa och andra investeringar finansieras, med eget eller lånat kapital, får långsiktig effekt på skuldtveckling och räntekostnader.

Investeringar i nya anläggningstillgångar ger mervärden, men även ökade avskrivningar och driftkostnader, vilket innebär ett minskat ekonomiskt utrymme för verksamheterna. Den effekten dämpas om investeringarna leder till ökade intäkter eller lägre driftkostnader.

Den kommunala koncernens volym av planerade investeringar kräver en stark styrning och prioritering utifrån genomförbarhet, risker inom och mellan investeringsprojekt samt en tydlig uppföljning av prognostiserade avvikelser i förhållande till fattade beslut. Syftet är att motverka fördyringar, revidering av fattade beslut samt en jämnare fördelning av investeringsutgifterna över tid så att en balanserad egenfinansiering i förhållande till prognostiserade intäkter och inkomster upprätthålls. En hållbar egenfinansieringsgrad krävs också för att bibehålla ett ekonomiskt utrymme för reinvesteringar av befintliga anläggningar och riktade satsningar.

En utmaning för stadens investeringsverksamhet är utvecklingen av entreprenad- och byggkostnader som har en stor påverkan på projektens utgiftsutveckling. Ökningen av entreprenadindex har de senaste tio åren årligen varit mellan två och fem procent samtidigt som index för exempelvis betong- och stålarbeten tidvis ökat betydligt mer.

Det är svårt att förutse om budget- och prognosnivåerna på markpriserna i befintliga projekt, som bidrar till finansieringen av

exploateringsprojekt, kommer att kvarstå eller sjunker tillbaka. Samtidigt som det finns behov av återhållsamhet avseende stadens investeringsnivå kan en minskad framdrift inom projekt riskera att minska exploateringsinkomsterna. Det är av stor vikt att hitta en balanserad nivå mellan dessa eftersom lönsamhet i exploateringsprojekt bidrar till stadens övriga investeringar.

Medfinansiering

Staden är medfinansiär i angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i ett antal stora statliga och regionala infrastrukturprojekt i Stockholm. Beslutade åtaganden innebär utbetalningar för staden om 7,7 mdkr till och med år 2029. De kvarstående totala åtagandena uppgår till cirka 4 mdkr netto, då staden kommer att få ersättning för förskotteringar som utbetalas från år 2030.

Utbetalningarna till medfinansiering utgörs främst av medfinansiering och förskottering för utbyggnad av tunnelbanan inom ramen för Stockholmsförhandlingen samt utbetalningar för kollektivtrafikobjekten i Sverigeförhandlingen. Medfinansieringen av projekt Tvärbana Norr, Kistagrenen, bussterminalen vid Slussen och Stockholms ström bedöms avslutas under perioden.

Egenfinansieringsgrad investeringar

Egenfinansieringsgraden visar hur stor del av årets investeringar som har finansierats med egna medel. I beräkningen av nyckeltalet ingår förutom kassaflödet, överskottet, från den löpande verksamheten även försäljningsinkomster och avsättningar. Målsättningen är att stadens egenfinansieringsgrad ska uppgå till 100 procent på lång sikt men den kan avvika enskilda år.

Egenfinansieringsgraden för den kommunala koncernen uppgick 2023 till 60 procent vilket betyder att investeringarna delvis har finansierats via lån. Beräknat på ett genomsnitt de senaste fem åren ligger egenfinansieringsgraden för den kommunala koncernen på 75 procent.

Fortsatt prioritering och ökad finansiering från resultat samt externa stöd krävs

Stadens upplåningskostnad, och på sikt låneutrymme, är beroende av att staden kan uppvisa starka finansiella nyckeltal, vilket innebär att om staden ska kunna genomföra investeringsplanerna med bibehållen finansiell styrka och en god ekonomisk hushållning så behöver egenfinansieringsgraden hålla en hög nivå. Med nuvarande investeringsplaner från nämnder och bolag som, trots omfattande generella nedrundningar, fortsätter vara historiskt höga så följer en utmaning att klara de finansiella nyckeltalen. För att nå de långsiktiga finansiella målen behöver nämnder och bolagsstyrelser

sänka investeringsnivån, öka inkomsterna eller förstärka finansieringen genom externa bidrag.

Nämnder med stora investeringsvolymer redovisar årligen ett underlag med prioritering av projekt över 50 mnkr inför flerårsplanen. Inför budget 2024 omfattar den prioriterade investeringsportföljen cirka 90 mdkr varav drygt 60 procent utgör återstående investeringar fram till 2045. Den totala investeringsplanen mellan 2025-2029 omfattar cirka 36 mdkr. Störst potential för prioritering finns i projekt som fortfarande är i tidigare skeden, under utrednings- och planeringsfas. Även projekt under genomförandeskede kan behöva prioriteras avseende kostnadsutveckling och tidplan.

Exploateringsnämnden står för nästan 90 procent av de återstående investeringarna, där merparten utgörs av projekt i planeringsskeden. Trafiknämnden har i huvudsak prioriterat projekt i genomförandeskede och främst reinvesteringsprojekt. En stor andel av fastighetsnämndens prioriterade investeringsprojekt innebär upprustning och utveckling av idrottsanläggningar, vilket kommer att medföra ökade hyreskostnader för stadens nämnder.

Den planerande utbyggnadstakten av kommunal service är till stor del en konsekvens av bostads- och befolkningsutvecklingen. Detta ger konsekvenser för driftverksamheten varför framdriften i bostadsbyggandet och prognoser för den demografiska utvecklingen behöver följas. Infrastruktur som parkering, vatten-, avlopps- och återvinningsanläggningar, fibernät med mera behöver utvecklas i takt med den planerade bostads- och befolkningsutvecklingen. Därtill är lokalresursplanen, som uppdateras årligen, ett viktigt verktyg i den kommunala koncernens lokalförsörjningsarbete.

Inkomsterna från markförsäljning i samband med exploatering låg under 2023 på 2 181 mnkr. Prognosen för 2024 visar på en sänkning till 1 150 mnkr, medan prognoserna för 2025 och framåt är betydligt högre. Precis som på utgiftssidan är dock marknadsutvecklingen av stor betydelse och prognoserna är i högsta grad beroende av hur snabbt bostadsmarknaden återhämtar sig.

Ej aktiverbara utgifter

Rådet för kommunal redovisnings rekommendationer angående redovisning av materiella anläggningstillgångar (RKR R4) innebär att sådana investeringsutgifter som inte tillför ett ökat värde eller servicepotential ska omföras till driftbudgeten. Under 2022 och 2023 har berörda nämnder genomfört ett omfattande arbete för att identifiera dessa kostnader. Kostnaderna kan grovt delas upp på

fasta och rörliga ej aktiverbara kostnader hos de investeringstunga nämnderna.

De fasta avser egna personalomkostnader, då inte hela personalkostnaden är aktiverbar enligt RKR R4. Denna kostnad kan komma att uppgå till ca 100 mnkr och behöver inrymmas inom driftsramarna.

Rörliga kostnader, för exempelvis rivning och sanering bedöms uppgå, inklusive marginal, till mellan 300-400 mnkr per år 2025-2027. Volymen kan komma att variera vid förskjutningar av projekt i investeringsplanen och prognosen för de senare åren bedöms därför som osäker. Kassaflödet, självkostnaden, lönsamheten och finansieringen för respektive projekt påverkas inte av den redovisningsmässiga förändringen men respektive nämnds driftresultat påverkas genom ökade driftskostnader, vilket är en utmaning att parera inom ramen för stadens resultat och balanskrav.

Nämndernas kapitalkostnader

Nämndernas prognos de närmaste tio åren indikerar att kapitalkostnaderna kommer att öka från 4,5 mdkr 2024 till 5,9 mdkr 2033. Stadsledningskontoret gör dock bedömningen, mot bakgrund av dels den volym som i balansräkningen ligger som pågående projekt (cirka 25 mdkr) och dels planerad investeringsvolym, att kapitalkostnaderna kan komma öka upp mot cirka 7,8 mdkr år 2033. Avskrivningar utgör idag cirka 60 procent av kostnaderna och de tillkommande avskrivningarna hos facknämnder och stadsdelsnämnder bedöms öka med cirka 200 mnkr per år.

Skuldutveckling och finansiering av investeringar

Den kommunala koncernens skuld är förhållandevis stor och stiger snabbt eftersom investeringar, även om de långsiktigt är lönsamma, lånefinansieras till en betydande del. En ökad skuldsättning innebär ökade räntekostnader, att finansiella nyckeltal påverkas negativt och kreditbetyget riskerar att försämrans, vilket i sin tur leder till att lånekostnaderna ökar ytterligare. Stockholms stad närmar sig nu snabbt detta läge.

Finansiering av investeringar

Den kommunala koncernens skuld uppgick per årsskiftet 2023/24 till 72 mdkr kronor, en ökning med nästan 70 mdkr på 13 år, till följd av omfattande årliga investeringar som endast delvis finansierats med egna medel.

Varje år beslutar kommunfullmäktige om den totala ramen för stadens externa upplåning. Ramen syftar till att ha kontroll över och begränsa stadens skuldsättning och uppgår nu till 90 mdkr kronor. Sedan 2010 har ramen justerats uppåt vid sju tillfällen i takt med att

skulden ökat. Givet nu liggande planer ser ramen ut att behöva höjas igen under 2024.

År 2018 ökade den kommunala koncernens årliga investeringar från cirka 15 mdkr kronor till närmare 20 mdkr kronor och har sedan dess legat kvar på en förhöjd nivå, i genomsnitt närmare 19 mdkr kronor om året. Goda verksamhetsresultat och relativt stora försäljningar av mark och icke-strategiska tillgångar har medfört att den kommunala koncernen under motsvarande period i genomsnitt kunnat generera närmare 14 mdkr kronor om året i egna medel. På grund av den höga investeringstakten har skulden ändå uppvisat en ökningstakt om cirka 5 mdkr om året i genomsnitt.

Den kommunala koncernens egengenererade medel inklusive försäljningar ser nu ut att falla från 14 mdkr ned mot 9-10 mdkr kronor om året kommande år, främst beroende på en minskning i förväntade försäljningar av mark och icke-strategiska tillgångar, men även på en minskning av budgeterade avsättningar⁶ till bland annat pensioner kommande år.

Av tidigare avsatta medel för medfinansiering av statliga infrastrukturprojekt kommer staden betala ut cirka 2 mdkr kronor om året de närmaste åren. Dessa utbetalningar behöver finansieras utöver stadens investeringsbudget. Samtidigt uppgår den kommunala koncernens investeringsbudget till cirka 22 mdkr kronor om året i genomsnitt, där många projekt är beslutade sedan mycket lång tid tillbaka och befinner sig i genomförandefas. Det totala finansieringsbehovet uppgår till närmare 24 mdkr kronor om året. Sammantaget innebär detta att skulden kan komma att öka med upp mot 12-13 mdkr kronor om året.

Skulden i jämförelse

Den kommunala koncernen har en betydande skuld sett till belopp i absoluta termer. Sedan 2018 har skulden vuxit med i genomsnitt 12 procent om året, vilket är den snabbaste ökningstakten bland stora kommuner och regioner i Sverige.

Räntekostnader idag och framöver

Räntorna har stigit snabbt i omvärlden såväl som i Sverige för att, i alla fall tillfälligt, stabilisera sig på en högre nivå än på många år. Denna trend bröts under 2022 och den kommunala koncernens faktiska nettoräntekostnader har ökat från cirka 290 mkr 2021 till cirka 1 400 mkr 2023. Stadens skuld har under lång tid kunnat öka samtidigt som räntekostnaderna i kronor har minskat eftersom

⁶ Avsättningar belastar resultatet direkt, men inte likviditeten förrän utbetalning sker. I mellanperioden kan dessa medel användas till exempelvis investeringar

effekten av fallande räntor har varit större än effekten av skuldökningen.

Prognosen för stadens genomsnittliga låneränta, vilken styr räntan för stadens bolag och även internräntan för nämnderna, visar att räntan närmar sig 3 procent. Med nuvarande skuld ger en genomsnittlig ränta om 3 procent, en trolig nivå även efter de räntesänkningar som Riksbanken i mars 2024 prognostiserar, årliga räntekostnader för den kommunala koncernen om cirka 2 mdkr kronor. Genomförs nuvarande investeringsplan utan att åtgärder vidtas för att begränsa skuldökningen kommer nuvarande skuld att passera 100 mdkr kronor under 2026. En ränta om 3-4 procent ger då en årlig räntekostnad för den kommunala koncernen på upp mot 4 mdkr kronor.

Effekter av högre räntekostnader

Stora investeringar och höga räntor innebär att kapitalkostnaderna växer och tar upp allt större utrymme i stadens budget om de inte möts av motsvarande intäkter. Framför allt drabbar det stadens investerande bolag som ser kraftigt ökade kapitalkostnader och försämrade resultat som följd, exempelvis hos de allmännyttiga bostadsbolagen. Stockholm Vatten och Avfall AB finansieras genom VA-taxan och ökade kostnader påverkar invånare, företag och offentlig verksamhet genom höjd taxa.

Ökade kostnader hos övriga bolag påverkar stadens budget direkt, dels genom att staden betalar självkostnadshyra för exempelvis skolor, förskolor och äldreboenden, dels genom att möjligheten till utdelning till staden minskar.

Utdelningen från bolagen utgör en viktig intäktspost i stadens budget och sedan 2015 har staden tagit ut cirka 8 mdkr i utdelning. Detta har inneburit att bolagskoncernens finansiella tillgångar har minskat då utdelningsbara medel inte har kunnat genereras i samma takt inom bolagskoncernen.

Utöver en möjlig skuldökning om 12-13 mdkr kronor per år behöver staden även refinansiera den existerande skulden. Med förfallande lån inkluderade kan stadens totala upplåningsbehov komma att uppgå till 25 mdkr om året, vilket är en stor ökning från tidigare år och innebär ökade kostnader för upplåningsförfarandet. Exempelvis kan staden behöva ge ut obligationer i fler valutor, som exempelvis euro, vilket både medför högre kostnader för valutasäkring men även andra kostnader för att etablera sig och verka på en ytterligare lånemarknader.

Hållbara finanser över tid

Givet den kommunala koncernens redan betydande skuld finns idag ett behov av att begränsa skuldökningstakten för att upprätthålla hållbara finanser och handlingsutrymme. Det kan ske genom:

- en reducerad investeringsvolym
- utökade tillgångsförsäljningar
- högre resultat i de kommunala bolagen
- budgeterat överskottsmål i den kommunala verksamheten
- externa investeringsbidrag

För att säkerställa hållbara finanser över tid behöver kommunkoncernen kontinuerligt se till att investeringarna står i rimlig proportion till de egengenererade medlen. Att möta ett utökat behov av bostäder, infrastruktur och samhällsservice är nödvändigt i en växande stad. Angeläget är också att upprätthålla standard och funktion på befintliga fastigheter och infrastruktur. För att detta ska vara möjligt att genomföra över tid, är det viktigt att det sker i en takt som är väl anpassad till stadens övriga tillväxt och med långsiktigt hållbara finanser som skapar handlingsutrymme för framtida utmaningar och satsningar.

Sammanfattningsvis är den kommunala koncernens budgeterade investeringsvolymerna fortsatt historiskt höga samtidigt som de egengenererade medel som finns tillgängliga för att finansiera investeringarna minskar. Staden har även stora utbetalningar avseende medfinansiering av statliga infrastrukturprojekt. Det medför att skulden nu ökar kraftigt och att nyckeltal och därmed kreditvärdighet löper stor risk att försämrats, vilket i sin tur medför sämre lånevillkor och högre hanteringskostnader för upplåningen.

En ökad försäljning av icke-strategiska tillgångar i det korta perspektivet skulle kunna bromsa skuldökningen och ge tid att anpassa de årliga investeringsutgifterna så att de ligger mer i linje med den kommunala koncernens egen betalningsförmåga. En långsiktig balans mellan resultat, skuld och investeringar ger tillsammans Stockholm långsiktigt hållbara finanser.

Resultatbudget

I resultatbudgeten nedan presenteras reviderad plan för 2025 och 2026 i jämförelse med Plan för 2025-2026 som beslutades i samband med budget 2024. Planen har uppdaterats med SKRs senaste skatteunderlagsprognos. Inga kostnadsposter har uppdaterats.

mnkr	Budget 2024	Plan 2025	Reviderad plan 2025	Plan 2026	Reviderad plan 2026
Verksamhetens intäkter	9 472,6	9 604,9	9 604,9	9 719,6	9 719,6
Verksamhetens kostnader (-)	-61 320,7	-61 518,4	-61 518,4	-61 759,6	-61 759,6
Avskrivningar (-)	-2 547,9	-2 715,9	-2 715,9	-3 069,7	-3 069,7
Central medelsreserv (-)					
Oförutsedda behov	-791,2	-791,2	-791,2	-791,2	-791,2
Prestationsreserv	-907,7	-2 926,7	-2 926,7	-3 518,9	-3 518,9
Anslagsfinansierad del av pensioner/arbetsgivaravgifter m.m.	-1 997,5	-1 918,3	-1 918,3	-1 818,7	-1 818,7
Verksamhetens nettokostnader	-58 092,4	-60 265,6	-60 265,6	-61 238,5	-61 238,5
<i>Relativförändring</i>		3,7%	0,0%		
Skatter	63 537,7	66 673,3	66 038,7	69 861,0	68 764,4
Begravningsavgift	229,7	241,2	238,7	252,9	248,6
Inkomstutjämnning	-7 401,6	-7 771,2	-7 499,9	-8 147,4	-7 809,8
Kostnadsutjämnning	-1 089,3	-1 095,2	-1 240,9	-1 100,9	-1 243,8
Regleringspost	2 845,2	2 232,2	2 369,5	1 831,9	2 075,8
Fastighetsavgift	1 378,6	1 378,6	1 438,9	1 378,6	1 438,9
LSS-utjämnning	-1 939,5	-1 950,0	-2 066,3	-1 960,0	-2 071,1
Verksamhetens resultat	-531,6	-556,7	-986,9	877,6	164,5
Finansiellt resultat (exkl. utdelning)	-600,1	56,7	56,7	181,3	181,3
Utdelning Stockholms Stadshus AB	1 120,0	640,0	640,0	640,0	640,0
Disposition/avsättning begravningsfond	11,8	-10,1	-10,1	-21,8	-21,8
Resultat efter finansiella poster	0,1	129,9	-300,3	1 677,1	964,0
Förändring av redovisat eget kapital	0,1	129,9	-300,3	1 677,1	964,0